

Universiteit Utrecht

Nationale-, Europese- en Transatlantische voorkeuren bij de aankoop van militaire goederen en het EU aanbestedingsrecht

mr. Nathan Meershoek
N.A.Meershoek@uu.nl

Najaarsvergadering NVvA

26 november 2020

Recht, Economie,
Bestuur en Organisatie

Universiteit Utrecht

CENTRE FOR
PUBLIC PROCUREMENT

Onderwerpen die aan bod komen

- I. Het industrieel beleid van de Nederlandse *Defensie Industrie Strategie* 2018 in internationale context
- II. Mogelijkheden op grond van de Aanbestedingswet op Defensie- en Veiligheidsgebied (AwDV)
- III. Mogelijkheden door middel van uitzondering van de interne markt
- IV. De AwDV en de EU Defensierichtlijn als middelen voor Europese strategisch-*militaire* autonomie?

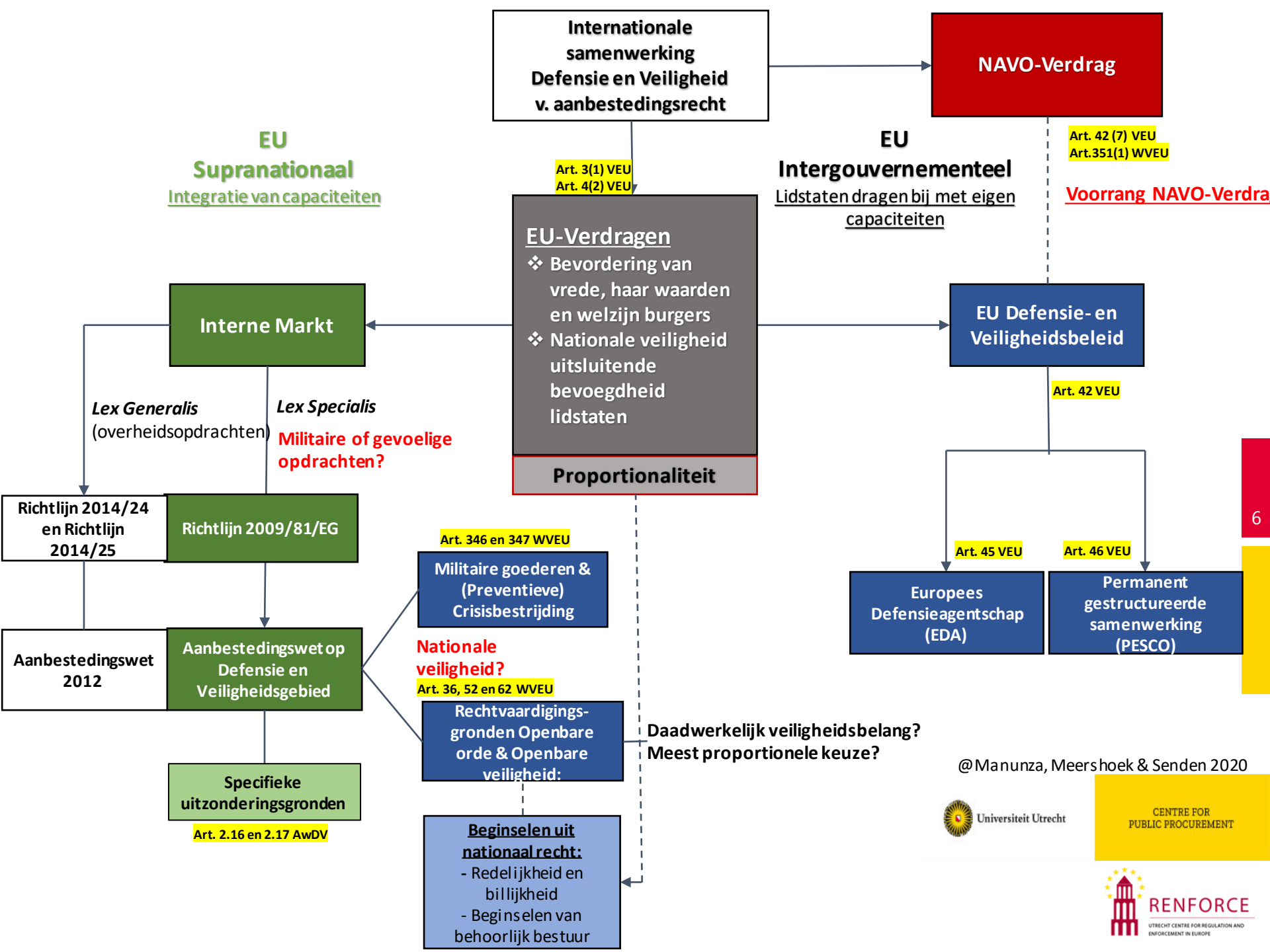
I. Het industrieel beleid van de Nederlandse *Defensie Industrie Strategie* in internationale context

I. Het industrieel beleid van de Nederlandse *Defensie Industrie Strategie*

“Balans tussen het belang van internationale samenwerking en een level playing field op de defensie-markt enerzijds en het borgen van de wezenlijke belangen van nationale veiligheid anderzijds”

- Voorkeur voor nationale industriële capaciteiten
  - Met name in de maritieme sector
- Voorkeur voor internationale samenwerking (*intergouvernementeel*)
  - Trans-Atlantisch binnen de NAVO of binnen de EU
- Aanbestedingsverplichtingen voortvloeiend uit de EU interne markt (*supranationaal*)?
  - *Beperkte rol voor de interne markt om te voorzien in industriële capaciteiten*

II. Mogelijkheden op grond van de Aanbestedingswet op Defensie- en Veiligheidsgebied (AwDV)

Doel van de EU Defensierichtlijn?

De geleidelijke verwezenlijking van een Europese markt voor **defensiemateriaal** is onontbeerlijk **voor de versterking van de technologische en industriële basis voor de Europese defensie** en voor de **ontwikkeling van de benodigde militaire capaciteiten** voor de tenuitvoerlegging van het Europees veiligheids- en defensiebeleid. (Richtlijn 2009/81/EG, Preambule, overweging 2)

- Versterking Europese defensie industrie door middel van liberalisering
  - Europese (militair) **strategische autonomie**

Het waarborgen van nationale veiligheid binnen de AwDV

- **Betrouwbaarheid inschrijvers**

- Art. 2.68 AwDV – *Gegevensbeveiliging*
- Art. 2.77 lid 1, sub f AwDV – *Uitsluiting onbetrouwbare inschrijver*

- **Capaciteiten inschrijvers**

- Art. 2.69 AwDV - *Bevoorradingszekerheid*

- **Reactief optreden in crisissituaties**

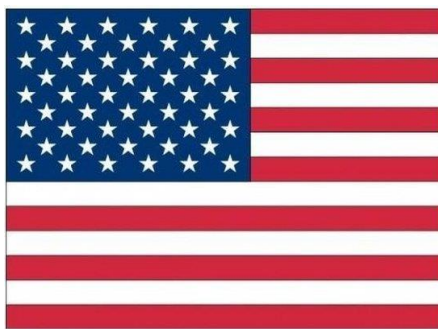
- Art. 2.23 AwDV – *Onderhandelingsprocedure zonder aankondiging*

- **Inschrijvers uit derde landen?**

- Art. 1.7 AwDV en Art. III GPA
  - (GPA is niet van toepassing!)

Enkele uitgezonderde opdrachten (Art. 2.16 AwDV):

- **Samenwerkingsprogramma** gebaseerd op onderzoek en ontwikkeling (sub c)
- Andere procedurevoorschriften op grond van **internationale overeenkomst** met derde landen (sub e)
- Andere procedurevoorschriften van een **internationale organisatie** die op grond daarvan **aankopen** doet voor **eigen doeleinden** (sub g)
- Overheidsopdracht **gegrond aan een overheidsinstantie** van een andere staat (sub h)

Wat is niet mogelijk binnen de AwDV?

- Eisen stellen aan de betrouwbaarheid lidstaat van vestiging inschrijver
- Crisissituaties preventief (bijvoorbeeld het *Ecosysteem Logistiek*)
- Opbouw en instandhouding van nationale militair-industriële capaciteiten (zoals vastgelegd in *Defensie Industrie Strategie*)

In deze gevallen is uitzondering mogelijk op grond van de EU-Verdragen indien dit noodzakelijk en proportioneel is

III. Mogelijkheden door middel van uitzondering van de interne markt?

Uitzonderingen op de werking van de EU interne markt

Afwijking mogelijk op grond van:

- **Openbare orde en openbare veiligheid** (Artikel 36 EU-Werkingsverdrag)
- Wezenlijke belangen van **nationale veiligheid** die betrekking hebben op **staatsgeheimen** en "die betrekking hebben op de **productie van en of de handel in wapenen, munitie en oorlogsmateriaal**" (Artikel 346 EU-Werkingsverdrag)

Juridische vereisten voor uitzondering

- Om uitzonderingen te **rechtvaardigen** dient er sprake te zijn van:
  - I) een **daadwerkelijk veiligheidsbelang**,
  - II) een maatregel die **geschikt** is om dit belang te beschermen en
  - III) een maatregel die de vrije handel niet meer belemmert dan noodzakelijk (**proportionaliteit**)

Volgens het EU Hof van Justitie hangt de **toelaatbaarheid** met name af van:

- De **context van de situatie**, omdat de *"specifieke omstandigheden die een beroep op het begrip openbare orde zouden kunnen rechtvaardigen, naar land en tijd kunnen verschillen" (Van Duyn 1974, r.o. 18)*
- Of een specifieke maatregel past binnen een **coherent** algemeen beleid of wettelijk kader dat **consistent** wordt toegepast

HvJEU over I 'daadwerkelijk veiligheidsbelang'

- Het Hof bepaalde in 1984 al dat de **bescherming van bepaalde industrieën noodzakelijk kan zijn voor de openbare veiligheid** (in de zin van artikel 36 VWEU (Zaak 72/83, *Campus Oil* 1984, r.o. 31-36.)
- Daarnaast kan volgens het Hof veiligheid niet als een geïsoleerd probleem worden beschouwd, "daar zij ten nauwste samenhangt met de **veiligheid van de internationale gemeenschap** in haar geheel" (Zaak C-83/94, *Leifer* 1995)
- Zodoende kan ook een "ernstige verstoring van de **buitenlandse betrekkingen** of van het vreedzaam samenleven der volkeren de externe veiligheid van een lidstaat ongunstig beïnvloeden" (Zaak C-70/94, *Werner* 1995)

HvJEU over II geschiktheidsvereiste

Is de maatregel geschikt om de daarmee beoogde belangen te beschermen?

- “Lidstaten hebben een **zekere beoordelingsmarge bij de vaststelling van de maatregelen die zij ter bescherming van de openbare veiligheid noodzakelijk achten**” (o.a. C-22/84 *Johnston* 1986; Zaak C-83/94, *Leifer* 1995; *Sirdar* C-273/97 1999)
  - Maar **moet wel kunnen aantonen dat een beroep op artikel 346 daadwerkelijk noodzakelijk is in het licht van nationale veiligheid**” (o.a. C-285/98 *Kreil* [2000]; C-414/97, *Commissie tegen Spanje* [1999])
- De uitzonderingsbepalingen betreffen namelijk “nauwkeurig omschreven uitzonderingsgevallen” waaruit “**geen algemeen voorbehoud** voor elke uit hoofde van de openbare veiligheid genomen maatregel worden afgeleid” (Zaak C-22/84 *Jof*

HvJEU over III proportionaliteitsvereiste

Wordt het handelsverkeer niet meer belemmerd dan noodzakelijk (proportionaliteit)?

- Lidstaten dienen te bewijzen:

“dat het voor de bescherming van de wezenlijke belangen van zijn veiligheid noodzakelijk is” en dat deze “wezenlijke belangen niet in het kader van een oproep tot mededinging [...] hadden kunnen worden beschermd”

(Zaak C-337/05, *Commissie tegen Italië* 2009; Zaak C-615/10, *Insinöörtoimisto* 2014, r.o. 45; Zaak C-187/16,, *Commissie tegen Oostenrijk* 2018, r.o. 79-80)

- In een oudere zaak waar de **betrokkenheid van NAVO**-installaties een uitzonderlijk grondige screening van de dienstverlener vergden stelde het Hof deze eis niet (Zaak C-252/01, *Commissie tegen België* 2003)

**IV. Is liberalisering d.m.v.
aanbestedingsverplichtingen
een geschikt middel voor
versterking Europese
(*militair*) strategische
autonomie?**